

Advies over de randvoorwaarden voor internationale mobiliteit in het Vlaamse hoger onderwijs

Advies over de randvoorwaarden voor internationale mobiliteit in het Vlaamse hoger onderwijs

1 Situering

In dit advies zet de RHO een aantal randvoorwaarden voor een goed internationaal mobiliteitsbeleid op een rij. De overheid, de instellingen hoger onderwijs en de studenten en hun organisaties hebben hierin elk een verantwoordelijkheid.

In het academiejaar 2005-2006 vertrokken 2.845 Vlaamse studenten met Erasmus naar het buitenland¹; in datzelfde academiejaar werden 32.621 diploma's uitgereikt² en telde men 181.646 eerste inschrijvingen voor een diplomacontract³. Er waren 9775 studenten met een vreemde nationaliteit ingeschreven met een diplomacontract (eerste inschrijving)⁴. Dit betekent dat minder dan 10 % van de Vlaamse studenten naar het buitenland vertrekt en ook minder dan 10 % van de studentenbevolking uit het buitenland komt. De Raad Hoger Onderwijs vindt dit onvoldoende en is van mening dat zowel inkomende als uitgaande mobiliteit gestimuleerd moeten worden.

In december 2007 bracht de Vlaamse Onderwijsraad een advies uit over een sterkere internationalisering van het Vlaamse onderwijs⁵. Dit advies volgt de algemene contouren die de Vlor daarin toen schetste en moet gelezen worden als een operationalisering ervan voor het hoger onderwijs.

Dit advies werd voorbereid door de werkgroep Internationaal Hoger Onderwijsbeleid, voorgezeten door Stephan Neetens. De Raad Hoger Onderwijs besprak dit advies op de raadsvergadering van 11 maart 2008 en keurde het eenparig goed. Er waren 14 stemgerechtigde leden aanwezig.

2 Waarom mobiliteit in het hoger onderwijs stimuleren?

Mobiliteit is geen doel op zich, maar een doeltreffend instrument om betekenisvolle en nuttige competenties te verwerven of te verfijnen. Internationale mobiliteit stimuleert zo de onderwijskwaliteit van ons hoger onderwijs. Een goed evenwicht tussen inkomende en

¹ Cijfers van EPOS vzw: 'Europese Programma's voor Onderwijs, Opleiding en Samenwerking'. www.epos-vlaanderen.be De hoofdtak van EPOS vzw is het implementeren van het Europees programma 'Een Leven Lang Leren' als Nationaal Agentschap voor Vlaanderen. Daarnaast is EPOS ook het Vlaamse coördinatieagentschap voor Erasmus Mundus en Erasmus Belgica. Ook het Nationaal Europass Centrum maakt deel uit van EPOS vzw.

² Het getal is de som van de diploma's die in 2005-2006 zijn uitgereikt op het einde van een basisopleiding. Zie *Statistisch Jaarboek 2005-2006* op www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2005-2006/jb0506/default.htm.

³ Zie *Statistisch Jaarboek 2005-2006* op www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2005-2006/jb0506/default.htm.

⁴ Zie *Statistisch Jaarboek 2005-2006* op www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2005-2006/jb0506/default.htm.

⁵ Vlaamse Onderwijsraad. Algemene Raad. 20 december 2007. *Advies. Naar een sterkere internationalisering van het Vlaamse onderwijs*.

uitgaande mobiliteit is daarbij van het grootste belang. Een goed mobiliteitsbeleid levert voordelen op voor de instelling, het individu en de maatschappij.

2.1 Voordelen voor het individu

Via internationale uitwisselingen kan men nieuwe culturen ontdekken, zijn talenkennis uitbreiden en het eigen maatschappijbeeld in een bredere context plaatsen. Dit alles draagt bij tot de persoonlijke ontplooiing van het individu. Het individu kan competenties ontwikkelen die noodzakelijk zijn om goed te functioneren in de globaliserende en multiculturele maatschappij van vandaag.

Studeren aan een buitenlandse instelling kan de student ook de mogelijkheid bieden om kennis te maken met een gerenommeerde docent, nieuwe werkvormen of opleidingsonderdelen die de eigen instelling niet aanbiedt. Ook dit draagt bij tot de persoonlijke ontwikkeling van de student.

Interculturele competenties en vreemdetalenkennis worden ook steeds belangrijker op de Europese arbeidsmarkt. Via internationale contacten kunnen studenten en docenten deze competenties ontwikkelen en verfijnen.

2.2 Voordelen voor de instelling

De kennisuitwisseling met buitenlandse docenten en internationale studenten leidt tot nieuwe inzichten, die men zowel in wetenschappelijk onderzoek als in onderwijs kan aanwenden. Mobiliteit van studenten, doctoraatsstudenten en docenten geeft bijkomende aanzetten voor curriculumvernieuwing en genereert aantrekkelijkere en internationalere programma's.

2.3 Voordelen voor de maatschappij

Mobiliteit verruimt het blikveld van studenten en docenten. Dit draagt bij tot het vormen van wereldburgers die diversiteit beter begrijpen, waarderen en vanzelfsprekend vinden.

Verhoogde mobiliteit van studenten en docenten zal de Lissabonstrategie helpen verwezenlijken en de kennismaatschappij versterken. Kennis en innovatie komen immers slechts tot stand via uitwisseling van ideeën.

Via internationale uitwisseling legt een land ook contacten in de internationale bedrijfswereld, wat ook de economie uiteindelijk ten goede komt.

3 Welke mobiliteit?

Men kan verschillende soorten mobiliteit onderscheiden: horizontale mobiliteit (binnen het curriculum), verticale mobiliteit (binnen de BaMa-structuur), nationale mobiliteit (tussen instellingen in het eigen land), internationale mobiliteit (naar of tussen instellingen die zich in het buitenland bevinden), sociale mobiliteit. Studenten kunnen in het kader van gestructureerde programma's (bijvoorbeeld de EU-mobiliteitsprogramma's, bilaterale culturele akkoorden, bilaterale akkoorden tussen instellingen, ...), al dan niet met een beurs, naar het buitenland trekken. Ze kunnen ook zonder beurs of omkadering naar het buitenland trekken voor een stage of een opleiding. Dit zijn de zogenaamde *free movers*. De Raad Hoger Onderwijs legt de focus van dit advies op de internationale horizontale mobiliteit van

studenten en docenten; zowel de inkomende als uitgaande mobiliteit. Hij benadrukt daarbij het belang van een overkoepelend internationaliseringsbeleid, waarbinnen ook *internationalisation@home* een duidelijke plaats moet innemen.

4 Gegevensverzameling

Het blijkt zeer moeilijk om over inkomende en uitgaande mobiliteit betrouwbare en vergelijkbare cijfers te verzamelen, die ook eenduidig te interpreteren zijn. De Raad Hoger Onderwijs pleit daarom voor een strikte opvolging volgens een transparant systeem. Zonder betrouwbare boordtabellen kan immers moeilijk een degelijk beleid gevoerd worden. Hiervoor moeten alle gegevens over uitgaande en inkomende mobiliteit centraal verzameld worden.

Voor uitgaande mobiliteit betreft het de cijfers inzake mobiliteit in het kader van het *lifelong learning*-programma van de Europese Unie en in het kader van bilaterale culturele akkoorden, cijfers inzake bilaterale akkoorden op instellingsniveau, beurstoekenning door private organisaties (BAEF, Rotary,...), buitenlandse stages, buitenlandse verblijven in het kader van ontwikkelingsbeleid,... Hierbij moet men volgens de raad –binnen de contouren van de privacy-wetgeving– ook socio-economische en socio-culturele (achterstellings)kenmerken van uitgaande studenten registreren. Europese cijfergegevens⁶ geven immers aan dat studenten met een zwakke socio-economische achtergrond minder aan mobiliteit participeren. Het is belangrijk na te gaan of deze trend zich ook in Vlaanderen voordoet en door specifieke maatregelen omgebogen kan worden.

Voor inkomende mobiliteit betreft het de globale cijfers voor buitenlandse studenten die een instelling jaarlijks ontvangt als stagiairs of als studenten met een diplomacontract of studenten in het kader van het *lifelong learning*-programma van de Europese Unie, culturele bilaterale akkoorden, bilaterale akkoorden op instellingsniveau of ontwikkelingssamenwerking. Bij dit alles moet men zowel studenten met een diploma- als met creditcontract en zowel financierbare als niet-financierbare studenten registreren. Van de inkomende studenten moet bovendien de nationaliteit, het land van herkomst, de vooropleiding en het huidige studiegebied geregistreerd worden.

Deze gegevensverzameling gebeurt het best door de overheid, die daarvoor gebruik kan maken van de binnenkort te vernieuwen databank hoger onderwijs en de data die EPOS jaarlijks verzamelt. Jaarlijks moet het *Statistisch Jaarboek*, op basis van de hiervoor vermelde gegevens, een apart hoofdstuk wijden aan de internationalisering van het Vlaamse hoger onderwijs.

5 Een visie op internationalisering

De Raad Hoger Onderwijs benadrukt dat in een goed uitgebalanceerd mobiliteitsbeleid instellingen, associaties en overheid een eigen verantwoordelijkheid hebben. Het is belangrijk dat zij werken aan een overkoepelende visie over internationalisering, die gedragen wordt op alle echelons. De manier waarop instellingen, associaties en overheid met mobiliteit omgaan moet passen in deze visie en moet integraal zijn. Overheid, instellingen en associaties werken daarbij best een internationaliseringsbeleidsplan uit, met

⁶ Otero, M. & McCoshan, A. (2006). *Survey of the Socio-economic Background of Erasmus Students*. ECOTEC.

daarin een visie en een operationaliseringsplan met gecoördineerde acties. Dit is een minimale voorwaarde voor het welslagen van een verhoogde internationale mobiliteit.

De overheid moet haar visie en doelstellingen over uitgaande en inkomende mobiliteit bekend maken volgens een niveauoverschrijdende aanpak, met specifieke acties per onderwijsniveau. Voor elke legislatuur stelt ze een internationaliseringsbeleidsplan op waarin ze zich onder andere concrete, meetbare doelstellingen stelt. Alle hogeronderwijsactoren worden bij de voorbereiding ervan betrokken, bijvoorbeeld via de Vlor.

In instellingen hoger onderwijs mag internationalisering niet als een loutere zaak van individuen of individuele opleidingen beschouwd worden, maar als een volwaardige peiler van het algemene beleid. De dienst Internationalisering moet over voldoende personeelsleden en middelen beschikken. Er moet vooral gezocht worden naar structurele samenwerkingsakkoorden, zowel wat inkomende als uitgaande mobiliteit betreft. Belangrijk is ook dat instellingen stilstaan bij welke specifieke acties ze kunnen ondernemen om de mobiliteit van doelgroepstudenten te stimuleren (zie verder).

Ook de associaties hebben een verantwoordelijkheid inzake internationaliseringsbeleid. Een duidelijke visie en een actieplan geïntegreerd op associatieniveau kan de associatiepartners ondersteunen in de uitbouw van hun eigen internationaliseringsbeleid.

De Raad Hoger Onderwijs gaat verder in op aandachtspunten die specifiek met uitgaande of inkomende mobiliteit verbonden zijn.

6 Uitgaande mobiliteit

6.1 De buitenlandse ervaring als streefdoel

De Raad Hoger Onderwijs is ervan overtuigd dat het stimuleren van mobiliteit voor alle studenten noodzakelijk is, zowel in het professionele als het academische hoger onderwijs. Mobiliteit mag niet beperkt blijven tot de sociaal-ecomisch bevoorrechte of de excellente studenten. Een buitenlandse ervaring, waarbij de student zich effectief naar het buitenland verplaatst, moet het streefdoel zijn voor elke student en een uitgangspunt bij curriculumontwikkeling en -hervorming.

De Raad Hoger Onderwijs stelt daarom voor om in het kader van een proeftuin een aantal opleidingen te selecteren waarvan jaarlijks minimum 20% van de studenten naar het buitenland wordt gestuurd. Er kan dan nagegaan worden wat de effecten (organisatorische, financiële en pedagogische consequenties voor studenten en personeel) hiervan zijn. Voor stages kan dit bijvoorbeeld in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven gebeuren. Na een grondige evaluatie kunnen de nodige beleidsconclusies getrokken worden en een aantal randvoorwaarden bepaald worden om het principe van de buitenlandse ervaring als norm te operationaliseren.

6.2 Het aanbod en de resultaten

Er is in Vlaanderen een behoorlijk aanbod voor studenten en personeel die willen deelnemen aan mobiliteitsprogramma's, stages of projecten in het buitenland. Een student kan gebruik maken van het Erasmusprogramma, dat deel uitmaakt van het nieuwe *Lifelong Learning Programme* van de EU (2007-2013). Daarnaast bestaan er ook beurzen in het kader van

culturele akkoorden, private fondsen of bilaterale akkoorden. Een student kan ook zonder beurs naar het buitenland trekken voor een stage of studie.

Via het subsidieprogramma "Extra-Time" geeft de Vlaamse overheid jongeren tussen 16 en 26 jaar de kans om een eigen inleefproject in het buitenland op touw te zetten. VLIR UOS stelt jaarlijks ongeveer 700 beurzen ter beschikking in het kader van ontwikkelingssamenwerking. Ook de VVOB stelt elk jaar in het kader van ontwikkelingssamenwerking een tiental projecten voor waar studenten met een beurs aan kunnen deelnemen

Men stelt vast dat nog meer studenten gebruik zouden kunnen maken van de Erasmusbeurzen (cfr. cijfers onder 1). Ook beurzen in het kader van culturele akkoorden raken vaak niet ingevuld. Bovendien blijkt uit Europese gegevens dat deelnemen aan een Erasmusprogramma of niet, mee bepaald wordt door een aantal socio-economische factoren: Erasmusstudenten hebben doorgaans hoger geschoolde ouders met een gemiddeld of hoger inkomen. Hogeschoolstudenten vertrekken minder met een Erasmusprogramma dan universiteitsstudenten. Meer studenten in een opleiding van 4/5 jaar vertrekken dan studenten in een driejarige opleiding⁷.

De Raad Hoger Onderwijs is ervan overtuigd dat voor de overheid en instellingen een taak weggelegd is om uitgaande mobiliteit te stimuleren. De raad somt hieronder een aantal randvoorwaarden op.

6.3 Randvoorwaarden die uitgaande mobiliteit stimuleren

6.3.1 Het aanbod wijd bekend maken

Een student kan op verschillende manieren naar het buitenland vertrekken. Het aanbod in Vlaanderen is vrij groot, maar versnipperd en slecht gekend bij studenten en docenten. De raad pleit er daarom voor van de informatie te bundelen en beter te verspreiden; bijvoorbeeld via een internationaliseringsagentschap, een portaalwebsite en de dienst Internationalisering van de instelling.

De Vlaamse Onderwijsraad is van mening dat informatie over studeren in het buitenland (voor alle onderwijsniveaus) het best in één agentschap wordt ondergebracht. Voor het hoger onderwijs is een agentschap binnen VLIR-VLHORA in oprichting. Het is belangrijk dat dit agentschap een duidelijke taakomschrijving krijgt. De raad pleit ervoor dat dit agentschap de promotie van het Vlaamse hoger onderwijs in het buitenland voor zijn rekening neemt, informatie verstrekt aan Vlaamse studenten over studeren in het buitenland en optreedt als een kenniscentrum inzake internationale studenten- en docentenmobiliteit. Het voert daarbij op onafhankelijke wijze studies uit gebaseerd op gevalideerde gegevens en op de meest recente wetenschappelijke kennis, in een internationaal beleidsvergelijkend perspectief. Het houdt in het bijzonder goed bij welk beleid ontwikkeld wordt, wat goede praktijkvoorbeelden zijn en welke operationele initiatieven genomen worden in onze buurlanden (de DAAD in Duitsland, de Alliance Française in Frankrijk, de British Council in het Verenigd Koninkrijk, etc.) en bij de belangrijkste spelers op het internationale onderwijsveld (Australië, Nieuw-Zeeland, de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk) inzake internationale studenten-

⁷ Otero, M. & McCoshan, A. (2006). *Survey of the Socio-economic Background of Erasmus Students*. ECOTEC.

en docentmobiliteit en internationalisering. Er moet voortdurend nagedacht worden over wat juist internationalisering inhoudt.

Volgens de raad zou het goed zijn om studenten niet enkel op het bestuursniveau te consulteren over de werking van dit VLIR-VLHORA-agentschap in oprichting, zoals voorzien wordt, maar hen ook bij de dagelijkse werking te betrekken. Op die manier kan men peilen naar en ingaan op de wensen van de doelgroep. De raad vindt ook dat het agentschap best overlegt met de bestaande initiatieven EPOS en Jint vzw⁸, om een vlotte samenwerking te garanderen en overlap en verspilling van (de schaarse) middelen tegen te gaan. EPOS is het Nationale Agentschap voor Vlaanderen voor de implementatie van het Europese programma "Een Leven Lang Leren". Jint vzw kreeg de opdracht om de internationale mobiliteit en samenwerking van jongeren en jeugdorganisaties te stimuleren en te ondersteunen. Beide actoren hebben een stevige reputatie opgebouwd en liggen aan de grondslag van interessante initiatieven. Dit overleg resulteert best in een samenwerkingsovereenkomst of afsprakennota inzake samenwerking en/of wederzijdse structurele vertegenwoordiging in de bestuursorganen van de respectieve organisaties.

De raad vindt het noodzakelijk dat een student die naar het buitenland wil vertrekken, op een specifieke plaats terecht kan voor een overzicht van alle mogelijkheden. De raad stelt daarom voor dat de overheid hierover een portaalwebsite opzet en onderhoudt. Deze website bevat alle algemene informatie over uitwisselingsprogramma's en beursmogelijkheden (zowel publieke als private beurzen, zoals bijvoorbeeld BAEF, Rotary, Fulbright, etc.) en verwijst door naar andere informatiekanalen. Bestaande initiatieven (zoals het overzicht dat Jint vzw heeft gemaakt) kunnen hierin ook geïntegreerd worden. De portaalwebsite bevat ook een link naar de webpagina internationalisering van elke instelling hoger onderwijs. Zij lijst daar haar concrete, instellingsspecifieke aanbod inzake internationale uitwisseling (bijvoorbeeld bilaterale akkoorden) op. De portaalwebsite bevat ook links naar vergelijkbare websites in het buitenland of naar buitenlandse websites die een overzicht geven van financieringsmogelijkheden ter plaatse.

Erasmusuitwisselingen worden via de instellingen geregeld, maar de student kent de dienst Internationalisering niet altijd. Gerichte (marketing)acties t.a.v. de studenten van de eigen instelling kunnen hiervoor een oplossing bieden. Studenten die net een internationale ervaring achter de rug hebben, moeten op structurele wijze ingeschakeld worden in deze acties. "Peer to peer information" is immers vaker overtuigender dan algemene informatie. De dienst Internationalisering moet uiteraard ook afstemmen met het VLIR-VLHORA-agentschap in oprichting.

6.3.2 Een mondiaal aanbod

Omwille van het Bolognaproces ligt de nadruk op uitwisselingen binnen Europa, hoewel er ook een groot mondiaal aanbod beschikbaar is. Hiervoor bestaat zeker belangstelling (de VLIR-UOS-beurzen worden bijvoorbeeld elk jaar volledig ingevuld), maar het aanbod in zijn totaliteit is ook slecht bekend. De raad stelt voor dat de overheid het mondiale aanbod ook volledig oplijst (inclusief hetgeen via privé-organisaties of -instellingen gebeurt) en deze informatie bundelt via de portaalwebsite waarvan hierboven sprake.

Studieresultaten die een student in het buitenland behaald heeft via een uitwisseling in het mondiale aanbod, worden niet automatisch door een Vlaamse instelling hoger onderwijs erkend. Voor uitwisselingen in het kader van het *lifelong learning*-programma van de EU is

⁸ <http://www.jint.be>

dit wel het geval. Indien studenten op uitwisseling vertrekken buiten de context van het *lifelong learning*-programma van de EU, maar in het kader van een bilateraal akkoord of een ontwikkelingssamenwerkingsproject, dan lijkt het de raad logisch dat er, vooraleer de student vertrekt, duidelijke afspraken gemaakt worden over het te volgen studieprogramma of de te vervullen studieactiviteiten. Voor mobiliteit of uitwisselingen die niet in een bilateraal akkoord of een ontwikkelingssamenwerkingsproject kaderen, lijkt het aangewezen dat instellingen nagaan hoe zij de studieresultaten soepeler kunnen erkennen en hoe ze hierover duidelijke, algemene beleidsregels in hun onderwijsreglement kunnen opnemen. Bovendien lijkt het aangewezen dat ze hierover met de studenten voor het vertrek concrete afspraken proberen te maken in de vorm van een conditioneel voorakkoord inzake erkenning. Dit zal studenten ongetwijfeld aanzetten om ook horizons buiten Europa te verkennen.

Hoe instellingen studenten aanzetten om gebruik te maken van het mondiale aanbod en hoe ze structureel de erkenning van de uitkomsten van mobiliteit buiten de context van het *lifelong learning*-programma faciliteren, moet een onderdeel zijn van hun internationaliseringsbeleidsplan.

6.3.3 Streecijfers

De Raad Hoger Onderwijs is er voorstander van dat de overheid, instellingen en associaties streecijfers voor uitgaande studentenmobiliteit opnemen in hun internationaliseringsbeleidsplannen. Dit is immers een goede manier om beleid te focussen en een belangrijk instrument om achteraf de effectiviteit van gevoerd beleid te evalueren.

6.3.4 Adequate financiering

Vooraf voor studenten met een zwakke socio-economische achtergrond is een buitenlandse ervaring financieel vaak moeilijk haalbaar. Erasmusbeurzen zijn vrij laag en voldoen niet altijd om de (bijkomende) leef- en studiekosten te dekken. Ter vergelijking: een Erasmusbeurs bedraagt 200 à 300 euro per maand, een Leonardobeurs al gauw ongeveer 700 euro per maand. De raad stelt daarom voor dat de Vlaamse overheid de middelen die zij bij het Erasmusprogramma bijpast, zou verhogen. Op die manier kunnen Erasmusbeurzen opgetrokken worden naar een realistischer niveau. De verhoging kan eventueel gradueel gebeuren via een stappenplan.

De raad stelt vast dat de Europese Commissie in het kader van het Leonardoprogramma 600 000 euro ter beschikking stelt van Vlaanderen. In tegenstelling tot het Erasmusprogramma geeft de Vlaamse overheid voor Leonardo geen bijkomende middelen. De aanvragen in het kader van Leonardo bedragen echter 6 mio euro. Om het aanbod te vergroten en in te spelen op de grote vraag, stelt de raad voor dat de Vlaamse overheid een proportioneel vergelijkbare, financiële bijdrage levert aan het Leonardoprogramma als aan het Erasmusprogramma. Dit is des te belangrijker voor de democratisering van de internationale studentenmobiliteit. Leonardo wordt in hoofdzaak gebruikt om buitenlandse stages mogelijk te maken. Buitenlandse stages zijn een manier om ook studenten in professionele bacheloropleidingen te laten genieten van een langere buitenlandse studieperiode. Op dit ogenblik zijn het net die studenten die relatief gezien minder deelnemen aan internationale studentenmobiliteit. Bovendien ligt in deze opleidingen het aantal studenten met een zwakke socio-economische achtergrond hoger. Dit is net ook een groep die relatief gezien minder deelneemt aan internationale studentenmobiliteit. Meer middelen uittrekken voor internationale stages is dus een efficiënte en effectieve manier om

verschillende doelstellingen van dit advies te verwezenlijken. Bovendien kan er voor internationale stages veel makkelijker bijkomende financiering gevonden worden bij het bedrijfsleven dan voor studenten die voor een studieperiode naar het buitenland vertrekken.

Studenten met een zwakke socio-economische achtergrond werken vaak om hun studies te betalen. Het is niet eenvoudig om dit werk te onderbreken voor een studieverblijf in het buitenland of om in het buitenland een andere tijdelijke job te vinden. Instellingen en overheid zouden hier ondersteuning kunnen bieden. Instellingen zouden bijvoorbeeld in kaart kunnen brengen welke van hun partnerinstellingen studentenjobdiensten hebben en zouden hun studenten voor hun vertrek in contact kunnen brengen met deze diensten.

De Raad Hoger Onderwijs is verheugd dat de internationale meeneembaarheid van de studiebeurzen al heel erg versoepeld is. Het studiefinancieringsdecreet maakt studiebeurzen onbeperkt meeneembaar in het kader van horizontale mobiliteit, zowel binnen als buiten de Europese hogeronderwijsruimte. In het kader van verticale mobiliteit binnen de Europese hogeronderwijsruimte zijn studiebeurzen onbeperkt meeneembaar indien de gevolgde opleiding, of de instelling die ze inricht, erkend is en leidt tot een erkend diploma. Buiten de Europese hogeronderwijsruimte zijn studiebeurzen in het kader van verticale mobiliteit enkel meeneembaar indien –als bijkomende voorwaarde– ervoor de te volgen opleiding geen gelijkwaardige opleiding bestaat in Vlaanderen. Aangezien mondiale mobiliteit gestimuleerd moet worden en het als beursstudent niet evident is om een studieverblijf buiten de Europese hogeronderwijsruimte te bekostigen, is de raad er voorstander van dat de decretale voorwaarden verbonden aan meeneembaarheid van studiebeurzen in het kader van verticale mobiliteit buiten de Europese hogeronderwijsruimte versoepeld worden. Meer bepaald is de raad van mening dat de regeling voor verticale mobiliteit binnen en buiten de Europese hogeronderwijsruimte geharmoniseerd moet worden. Studenten moeten met andere woorden hun studiebeurs ook kunnen meenemen indien ze een erkende opleiding die leidt tot een erkend diploma, gaan studeren buiten de Europese hogeronderwijsruimte.

De raad vraagt dat als een student een volledige opleiding in het buitenland volgt met een Vlaamse studiebeurs, dit geen consequenties heeft voor het leerkrediet van deze student. Bovendien moet decretaal gegarandeerd worden dat indien de buitenlandse opleiding ter plaatse het niveau van bachelor of master heeft, het diploma dat de student via de opleiding behaalt, ook automatisch in Vlaanderen zal erkend worden als een bachelor of master, zonder bijkomende erkenningsprocedure.

Wanneer een student naar het buitenland vertrekt via een instellingsakkoord (dus niet in het kader van een Erasmusprogramma), wordt het inschrijvingsgeld aan de buitenlandse instelling vaak kwijtgescholden. Maar de dikwijls hoge leef- en studiekosten zijn volledig ten laste van de student. Daardoor kunnen veel studenten, en vooral studenten met een zwakkere socio-economische achtergrond, onmogelijk gebruik maken van dergelijke instellingsakkoorden, zeker niet voor studieverblijven aan instellingen op andere continenten (bijvoorbeeld Noord-Amerika, Oost-Azië, Oceanië). De raad pleit ervoor dat de Vlaamse overheid voor dergelijke instellingsakkoorden een systeem van sociale correcties opzet, bijvoorbeeld door aan dergelijke instellingsakkoorden van overheidswege een soort van Erasmusbeurs toe te kennen. Dit zou instellingen ook aanmoedigen om meer zulke akkoorden af te sluiten. Ook het bedrijfsleven kan hieraan een bijdrage leveren.

6.3.5 Doelgroepstudenten betrekken

6.3.5.1 Algemeen

Instellingen hebben een opdracht bij het in kaart brengen van de mobiliteit van doelgroepstudenten (gecorrleerd aan de instellingsinstroom). In de internationaliseringsbeleidsplannen moet ook sprake zijn van specifieke aandachtspunten voor het stimuleren van mobiliteit van kansengroepen.

Europese gegevens tonen aan dat studenten met een zwakke socio-economische achtergrond minder deelnemen aan mobiliteit⁹. De redenen hiervoor zijn financieel zoals hierboven aangegeven, maar ook van socio-culturele en socio-economische aard. Vaak zijn deze doelgroepstudenten ook honkvast. Weekendwerk of de studentenjob kunnen de oorzaak zijn, maar ook een minder ontwikkelde internationaliseringscultuur (zie verder). Bovendien volgen doelgroepstudenten vaak een professionele bachelor, waarin praktijk en stage studenten soms weerhouden van een buitenlandse studie-ervaring. Maar ook het gebrek aan gerichte informatie voor ouders en zogenaamde doelgroepstudenten vormt een belangrijke hinderpaal. Deze groepen zijn immers vaak moeilijk bereikbaar.

Het (financieel) aanmoedigen van internationale stages is een belangrijke hefboom om studenten uit professionele bachelors, die vaker een zwakke socio-economische achtergrond hebben, te laten deelnemen aan internationale studentenuitwisseling (zie 6.3.4). Maar ook voor de professionele bachelors moet een studieperiode in het buitenland een optie blijven.

6.3.5.2 Studenten met een functiebeperking

Internationale studies geven aan dat studenten met een functiebeperking systematische ondervertegenwoordigd zijn in internationale uitwisselingsprogramma's¹⁰. De Raad Hoger Onderwijs pleit ervoor dat studenten met een functiebeperking een evenwaardige keuze hebben om aan een internationaal uitwisselingsprogramma deel te nemen. De mechanismen om in de nodige ondersteuning te voorzien, mogen in die zin niet afschrikken, maar moeten eerder faciliterend zijn. Instellingen kunnen studenten bij het keuzeprocess begeleiden.

Studenten met een functiebeperking hebben bijkomende informatie nodig over de toegankelijkheid en mogelijke faciliteiten in de ontvangende instelling, en over de woongelegenheden, het sociale leven, vervoer, etc. Instellingen hoger onderwijs hebben hierin een verantwoordelijkheid. Informatie-uitwisseling met studenten met een functiebeperking die er al een studieverblijf aan een buitenlandse instelling hebben opzitten, is eveneens een werkbare formule. Het DIP-project (Digital Information Point)¹¹, een internationaal project met vertegenwoordiging vanuit Nederland, Ierland, Zweden, Oostenrijk en Vlaanderen (vertegenwoordigd door het VEHHO en VVS) is hiervan een goed voorbeeld dat uitbreiding verdient. Het betreft een digitaal platform waar studenten met een functiebeperking informatie over hun buitenlandse ervaring uitwisselen.

De raad vraagt dat de Vlaamse instellingen hun positieve ervaringen met de opvang van studenten met functiebeperkingen aan buitenlandse partnerinstellingen met mekaar zouden

⁹ Otero, M. & McCoshan, A. (2006). *Survey of the Socio-economic Background of Erasmus Students*. ECOTEC.

¹⁰ Bijvoorbeeld European Agency for Development in Special Needs Education (2001). *Knocking on Socrates Door*. Ook het VEHHO maakte hierover een knelpuntennota (2006).

¹¹ <http://studyabroadwithoutlimits.eu>

uitwisselen en deze informatie via de portaalwebsite aan het studentenpubliek bekend zouden maken.

De Raad Hoger Onderwijs vraagt bijzondere aandacht voor een afstemming met betrekking tot het hulpmiddelenbeleid tussen de Vlaamse overheid en de Europese programma's. Men kan budgetten van het programma *Life Long Learning* pas inzetten nadat de nationale middelen opgebruikt zijn. De raad stelt voor om, in afwachting van ruimere Europese afspraken, te garanderen dat een student met een functiebeperking een minimum aan voorzieningen vanwege de Vlaamse overheid, kan meenemen naar het buitenland.

Er is ook nog geen afstemming in de meeneembaarheid van leerhulpmiddelen (met inbegrip van omzettingen en tolkuren) en assistentie tussen het departement Onderwijs en het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap of er wordt niet ingegaan op de vraag tot ondersteuning. Hierdoor komt de volledige financiële druk bij het nationale agentschap te liggen of moet de student met een functiebeperking zelf voor de leerhulpmiddelen en assistentie instaan; al dan niet met bijkomende ondersteuning van de studentenvoorzieningen van de onderwijsinstelling. Dat een student talrijke procedures moet doorlopen zonder zekerheid over het uiteindelijke resultaat, heeft een eerder afschrikkend effect.

De Raad Hoger Onderwijs vraagt om dit thema als een volwaardig onderdeel in de werking van het op te richten steunpunt "Leren en Werken met Functiebeperkingen in het Hoger Onderwijs" op te nemen. Het steunpunt kan alvast de dialoog over de afstemming in functie van het leerhulpmiddelenbeleid en het voorzien van assistentie stimuleren. Bovendien kan het steunpunt de instellingen voor hoger onderwijs ondersteunen door systematisch informatie, *good practices* en getuigenissen ter beschikking te stellen.

6.3.6 Een ware internationaliseringscultuur

Studenten van vandaag lijken honkvast, ongetwijfeld omdat de internationaliseringscultuur nog onvoldoende is doorgedrongen in het Vlaamse onderwijs. Wanneer internationalisering op jongere leeftijd wordt aangeboden, zal dit een opener houding tegenover mobiliteit ten goede komen en een meer internationale attitude tot gevolg hebben. Sensibilisering in de lerarenopleiding is daarbij van uitzonderlijk belang¹². Leraren die zelf overtuigd zijn van het nut van een buitenlandse studie-ervaring, enthousiasmeren makkelijker hun leerlingen. De Raad Hoger Onderwijs merkt op dat lerarenopleidingen vandaag nog onvoldoende de mogelijkheden van het Grundtvig-programma van de Europese Unie benutten. Nochtans bevat het programma een heel aantal interessante mogelijkheden voor deze opleidingen: korte personeelsuitwisselingen, specifieke stages en cursussen voor leraren. Het is aan de overheid en instellingsbesturen om de lerarenopleidingen hierover te informeren en hen te stimuleren hieraan deel te nemen.

De media kunnen ongetwijfeld een sensibiliserende rol spelen in het verbeteren van de internationaliseringscultuur. Soms zijn lokale radio- en televisiezenders geïnteresseerd in buitenlandse studie-ervaringen van studenten en docenten. Instellingen kunnen deze contacten met de pers ook aanwakken en onderhouden.

Maar in de instellingen hoger onderwijs kan een betere integratie van uitwisselingsstudenten (peter/meterschap, geïntegreerde huisvesting en sociale activiteiten in de instelling of de associatie) en -docenten, Vlaamse studenten en docenten ook aanzetten tot een

¹² Vlaamse Onderwijsraad. Algemene Raad. 20 december 2007. *Advies. Naar een sterkere internationalisering van het Vlaamse onderwijs.*

buitenlandse studie-ervaring. Daarnaast kan huisvesting bijvoorbeeld in een gastgezin gebeuren, waardoor de integratie vlotter kan verlopen. Instellingen moeten dan actief op zoek gaan naar gastgezinnen. De internationalisering van het curriculum (via gastdocenten en een mondiaal perspectief in het curriculum) kan hiertoe eveneens bijdragen. Een gedragen internationaliseringsbeleid (zie hierboven) leidt tot overtuigde docenten die studenten kunnen stimuleren en motiveren tot een studieverblijf in het buitenland.

Studenten vertrekken soms in het laatste jaar van hun studie naar het buitenland voor een studieverblijf en keren dan nog nauwelijks terug naar hun eigen instelling. Dit is geen ideale voedingsbodem voor uitwisseling van ervaringen. Een goede alumniwerking kan dit opvangen. Studenten kunnen ook al tijdens hun bacheloropleiding al naar het buitenland trekken, dan speelt dit probleem niet. Vaak worden ze hiervoor echter niet gestimuleerd door de instelling.

De Raad Hoger Onderwijs benadrukt dat het zogenaamde *internationalisation@home* eveneens een pedagogische, culturele en economische meerwaarde heeft. Het is een aanvulling op de echte uitwisseling (zowel voor zij die vertrekken als voor zij die blijven) en een geïntegreerd onderdeel van de internationaliseringscultuur. Via *internationalisation@home* kunnen studenten en docenten in Vlaanderen ook kennis maken met andere culturen en landen. *Internationalisation@home* kan verschillende vormen aannemen: een internationale dag, waarbij bijvoorbeeld buitenlandse studenten getuigen over hun thuisland, gastprofessoren, studiereizen, probleemgestuurde opdrachten, contacten via internettechnologie, etc. Het is belangrijk dat instellingen hiervan de meerwaarde inzien. Wanneer studenten en docenten meer in contact komen met andere culturen, dan kan hen dat aanzetten om zelf naar het buitenland te vertrekken. Overheid, instellingen en associaties moeten in hun respectieve internationaliseringsbeleidsplannen elk op hun niveau uitdrukkelijk aandacht besteden aan *internationalisation@home*.

6.3.7 Transparante afspraken in verband met erkenning

Wanneer studenten naar het buitenland vertrekken in het kader van een Erasmusuitwisseling, is het belangrijk dat een transparante procedure gevolgd wordt. De ECTS-fiches de basis voor de vergelijking van de opleidingsonderdelen. De Raad Hoger Onderwijs pleit voor meer geïntegreerde curricula, betere internationale afspraken en een zekere flexibiliteit bij het vergelijken van inhoud. Om curricula te kunnen vergelijken is trouwens de definitie van de beoogde leeruitkomsten (*learning outcomes*) onontbeerlijk. Instellingen moeten daarom de doelstellingen opgenomen in de ECTS-fiches uitdrukken in de vorm van beoogde leeruitkomsten.

Het is belangrijk dat, voor het vertrek, een sluitende *learning agreement* wordt afgesloten, waarbij studenten op voorhand weten welke opleidingsonderdelen in aanmerking komen in de ontvangende instelling. Zonder *learning agreement*, kan de student niet op uitwisseling vertrekken. Deze *learning agreement* kan flexibel worden aangepast wanneer dit bij aankomst in het buitenland nodig blijkt (als een opleidingsonderdeel toch niet wordt ingericht bijvoorbeeld). Instellingen dienen hiervoor wel een procedure te voorzien. De geldende conversietabel wordt bij de *learning agreement* gevoegd, zodat de student bij terugkomst weet hoe de eigen instelling zijn resultaten zal vertalen. Het uitgangspunt bij het opstellen van deze conversietabellen moet zijn dat eens men geslaagd is in het buitenland, dit ook in de eigen instelling het geval is. Conversietabellen zijn transparant en worden gemotiveerd.

Transparante EVC en EVK-procedures zijn vooral belangrijk voor free-movers. Er wordt verwacht dat associaties en instellingen op een verantwoorde manier omgaan met

certificaten die studenten in het buitenland hebben behaald. Ze moeten hun beslissingen uitdrukkelijk en afdoende motiveren, overeenkomstig de administratiefrechtelijke motiveringsplicht die voor hen geldt.

De erkenningsproblematiek moet ook integraal deel uitmaken van de kwaliteitszorg. Er moet expliciet aandacht aan worden besteed tijdens zowel het visitatie- als het accreditatieproces.

6.3.8 Academische flexibiliteit

Studenten moeten in het buitenland ook opleidingsonderdelen of stages kunnen volgen die hier niet in het curriculum zijn opgenomen. Het is best hiermee op een flexibele manier om te gaan.

6.3.9 Adequate structuren

De invoering van de BaMa-structuur in de Bolognalanden heeft als doelstelling internationale uitwisseling te stimuleren. De mastercirculatie is binnen Europa (en Vlaanderen) echter nog niet echt op gang gekomen. Instellingen en overheid moeten studenten hierover beter informeren.

De specifieke structuur van de BaMa biedt mogelijkheden voor mobiliteit maar heeft echter ook een aantal beperkende effecten op mobiliteit. In de eenjarige master in Vlaanderen moet de masterproef bijvoorbeeld op een jaar afgelegd worden. Instellingen moedigen soms een studieverblijf in het buitenland niet aan omdat men vreest voor studieduurverlenging en gebrekkige begeleiding. De inhoud van een masterproef is vaak ook aan een lokale, Vlaamse problematiek gebonden waardoor een verblijf in het buitenland lokale, Vlaamse analyses of bronraadpleging bemoeilijkt.

In het derde jaar van de professionele bachelor wordt meestal een stage georganiseerd, waardoor het voor een student ook moeilijker wordt om naar het buitenland te trekken. Het is noodzakelijk deze studenten te stimuleren om hun stage in het buitenland te doen.

Instellingen moeten hiervoor de nodige voorzieningen treffen (zie ook 6.3.4.). Maar ook voor de professionele bachelors moet een studieperiode in het buitenland een optie blijven.

Het is belangrijk dat elke opleiding nagaat op welk moment een buitenlands studieverblijf het best wordt ingepast. Zij houdt hierbij rekening met haar eigen organisatie en pedagogische aanpak. Bij evaluatie van het curriculum neemt men internationalisering als aandachtspunt mee.

In de omvormingsdossiers van de huidige eenjarige masters naar tweejarige masters moet de opleidingen uitdrukkelijk aandacht besteden aan de structurele integratie van internationale studentenmobiliteit in het nieuwe curriculum. Bij de beoordeling van de omvormingsdossiers moet dit een van de beoordelingscriteria zijn.

6.3.10 Adequate begeleiding

Een student heeft begeleiding nodig als hij zijn buitenlandse ervaring voorbereidt. Deze wordt nog niet altijd geboden. Ook in de ontvangende instelling moet men academische ondersteuning voorzien (bijvoorbeeld voor nieuwe werk- en evaluatievormen).

Vóór studenten naar het buitenland vertrekken, moeten zij een specifieke administratieve procedure doorlopen. Vaak hebben zij daar ook begeleiding bij nodig.

6.3.11 Goede vreemdetalenkennis

Vreemdetalenkennis is onontbeerlijk in het kader van mobiliteit. Studenten die naar het buitenland vertrekken, moeten de taal van het land van bestemming kunnen leren voor ze vertrekken. Het uitwerken van een adequaat aanbod is dus noodzakelijk. Dit aanbod kan extra-curriculair zijn, maar het is eveneens belangrijk om structureel meer aandacht te besteden aan vreemde talen in de opleiding.

6.3.12 Doctoraatsstudenten

De Raad Hoger Onderwijs is van mening dat instellingen hoger onderwijs de mobiliteit van doctoraatsstudenten sterk moeten stimuleren. Zij nemen deze problematiek ook best op in hun internationaliseringsbeleidsplan.

7 Inkomende mobiliteit

Zoals hierboven aangegeven is inkomende mobiliteit belangrijk. Buitenlandse studenten in de Vlaamse instellingen hoger onderwijs brengen immers een uitwisseling van ideeën teweeg die enkel positief kan zijn voor de eigen onderwijskwaliteit. Bovendien draagt hun aanwezigheid bij aan een internationaliseringscultuur die onze Vlaamse studenten kan stimuleren om naar het buitenland te gaan.

7.1 Het aanbod en de resultaten

Studenten komen naar Vlaanderen met een Erasmusbeurs, een beurs van het land van herkomst, interculturele akkoorden of instellingsakkoorden. Zoals hierboven aangegeven, is de gegevensverzameling over deze inkomende buitenlandse studenten niet optimaal. Indicatief kunnen we meegeven dat in 2006-2007 er 2714 studenten met een vreemde nationaliteit met een diplomacontract ingeschreven (eerste inschrijving) waren aan universiteiten en 3272 aan hogescholen (bron: databank tertiair onderwijs).

De Raad Hoger Onderwijs beveelt de overheid aan om in de toekomst ook te registreren waar deze studenten hun vooropleiding genoten. Op die manier kan men er de studenten uitfilteren die hier al langer wonen.

De raad stelt ook vast op basis van de beschikbare cijfers van de DTO dat Vlaanderen bepaalde nationaliteiten helemaal niet aantrekt (terwijl ze wel naar de VS trekken bijvoorbeeld). In 2002-2003 had 1 op de 6 buitenlandse studenten de Nederlandse nationaliteit, meer dan 1500 waren afkomstig uit Afrika en slechts 1300 uit Azië. Bepaalde instellingen trekken ook systematisch bepaalde nationaliteiten aan (Japanners in het kader van een opleiding in de kunsten bijvoorbeeld).

7.2 Randvoorwaarden die inkomende mobiliteit stimuleren

7.2.1 Informatieverstrekking

Buitenlandse studenten moeten op een centraal punt en op een toegankelijke manier, correcte informatie over studeren in Vlaanderen kunnen verkrijgen. Het agentschap dat VLIR-VLHORA oprichten, zal zich hierover buigen (cfr. *supra*).

7.2.2 Een opvangbeleid

Het ontvangen van groeiende aantallen buitenlandse studenten heeft voor de instelling vaak ingrijpende financiële en infrastructurele gevolgen. Instellingen moeten nadenken hoe ze daarmee om zullen gaan en dit integreren in hun internationaliseringsbeleidsplan.

Om de vragen en problemen van de verschillende groepen buitenlandse studenten te kunnen detecteren is het noodzakelijk dat instellingen de karakteristieken van hun buitenlandse studenten op continue basis analyseren en op regelmatige basis bevestigingen organiseren onder hun buitenlandse studenten over hun noden en hun tevredenheid met het bestaande aanbod van sociale voorzieningen. De informatie die dit oplevert, moet gebruikt worden om een gediversifieerd beleid inzake sociale ondersteuning uit te bouwen.

Het is belangrijk dat instellingen werk maken van de opvang van buitenlandse studenten. Zo moet het aanbod van sociale voorzieningen van de instellingen op gelijke wijze toegankelijk zijn voor buitenlandse studenten als voor Vlaamse. Het moet echter ook afgestemd worden op de specifieke noden van de buitenlandse studenten die aan de instelling studeren. De buitenlandse studenten mogen daarbij niet als een homogene groep behandeld worden, maar men moet rekening houden met de bijzondere vragen en problemen van verschillende subgroepen (Erasmusstudenten, Aziatische studenten, Afrikaanse studenten).

In het algemeen pleit de Raad Hoger Onderwijs er alvast voor dat het instellingsbeleid inzake sociale voorzieningen erop gericht is buitenlandse studenten de kans te geven zich te integreren in de Vlaamse groep studenten. Hierbij is gemengde huisvesting een eerste vereiste. Instellingen kunnen hierbij ook de mogelijkheden van gastgezinnen nagaan. Maar ook het sociale aanbod moet voor deze studenten toegankelijk zijn. Vlaamse studenten(verenigingen) kunnen hierbij een rol spelen. De raad pleit er in het bijzonder voor dat de Vlaamse studenten(verenigingen) een centrale rol opnemen in de opvangactiviteiten voor buitenlandse studenten in samenwerking met hun instelling. Peer-to-peeractiviteiten zijn effectiever dan dat enkel de instelling ondersteuning en informatie zou voorzien. Dit soort activiteiten bevordert ook de integratie van buitenlandse studenten. Studenten(verenigingen) kunnen opvangactiviteiten voortzetten doorheen het academiejaar in de vorm van bijvoorbeeld een peter- of metersysteem.

De Raad Hoger Onderwijs wil erop wijzen dat bepaalde groepen buitenlandse studenten, bijvoorbeeld Chinese studenten, vaak getroffen worden door specifieke psychosociale aanpassingsproblemen. De psychosociale diensten van de instellingen dienen daarom uitgerust te worden om samen met de betrokken student hiervoor oplossingen uit te werken.

Men mag niet uit het oog verliezen dat buitenlandse studenten vaak met hun gezin naar Vlaanderen komen. Opvang, begeleiding en huisvesting moeten hiermee rekening houden.

7.2.3 Een Vlaamse code inzake recrutering, opvang, begeleiding en rechten & plichten van buitenlandse studenten

De raad stelt voor dat instellingen overleggen om naar Nederlands voorbeeld een code te ontwikkelen over de minimale voorzieningen voor buitenlandse studenten. Deze code kan binnen de Vlor ontwikkeld worden en bevat minimale afspraken met betrekking tot:

- het recrutingsproces (o.a. eerlijke informatie);
- het toelatingsproces (o.a. per opleiding duidelijke en aangepaste, inhoudelijke toelatingsvoorwaarden opstellen, voldoende hoge voorwaarden inzake

- taalbeheersingsniveau vastleggen, kwalitatieve “*credential evaluation*” en inhoudelijke assessment, diversiteitsbeleid);
- de opvang en integratie van internationale studenten (o.a. huisvesting, psychosociale begeleiding, jobdienst, financiële ondersteuning, onthaalactiviteiten, taallessen, inspraak en participatie);
 - de onderwijskundige begeleiding van internationale studenten en
 - de rechten en plichten van internationale studenten (waarbij een deel van de onder de vorige punten gemaakte afspraken uitdrukkelijk gegarandeerd worden als een recht).

7.2.4 Streefcijfers

De Raad Hoger Onderwijs is er voorstander van dat de overheid, instellingen en associaties strefcijfers voor inkomende studentenmobiliteit opnemen in hun internationaliserings-beleidsplannen. Dit is immers een goede manier om beleid te focussen en een belangrijk instrument om achteraf de effectiviteit van gevoerd beleid te evalueren.

7.2.5 Een instroombeleid

Een kwalitatief hoogstaand onderwijsaanbod en internationaal erkende onderzoekszwaartepunten trekken buitenlandse studenten aan. Het is belangrijk dat instellingen hiermee rekening houden bij het uittekenen van hun internationaliseringsbeleid en hierop hun beleidskeuzes baseren inzake inrichting van opleidingen ten behoeve van buitenlandse studenten, gebruik van Engels als onderwijstaal en opbouw en vormgeving van het curriculum.

De raad stelt vast dat een aantal opleidingen lijden onder de instroom van buitenlandse studenten die onvoldoende hoog gekwalificeerd zijn. Zo is het bijvoorbeeld belangrijk dat deze studenten de taal waarin gedoceerd wordt, voldoende beheersen. De raad pleit er daarom voor dat instellingen zouden overleggen over minimale inhoudelijke en taalkundige kwaliteitseisen die men aan de buitenlandse instroom (buiten de Erasmusbeurzen) stelt en dat men indien mogelijk deze voorwaarden zou uniformiseren.

Daarnaast is het belangrijk de diversiteit van de instroom te garanderen en te streven naar een evenwicht in de vertegenwoordigde nationaliteiten. Een overwicht van een bepaalde nationaliteit leidt immers niet tot integratie en zal het aantrekken van andere nationaliteiten afremmen.

7.2.6 Een uitstroombeleid

De Raad Hoger Onderwijs is er voorstander van dat buitenlandse studenten de ervaring en kennis die ze hier hebben opgedaan, aanwenden op de arbeidsmarkt van het thuisland. Op die manier heeft ook het thuisland baat bij het uitsturen van haar studenten. Braindrain mag nooit rechtstreeks of onrechtstreeks, bewust of onbewust een beleidsdoelstelling worden van de Vlaamse overheid of de instellingen. Dit sluit niet uit dat buitenlandse studenten die aan een Vlaamse instelling afstuderen ook een kans kunnen krijgen op onze arbeidsmarkt. In Duitsland kunnen dergelijke studenten na hun afstuderen nog een jaar in Duitsland werken. Hun tewerkstelling komt zowel de economie van het gastland ten goede als de economie van hun thuisland via de inkomenstransfer die ze doorgaans genereert,. De raad pleit

daarom voor een versoepeling van de voorwaarden voor de toekenning van een arbeidskaart aan niet-EU-burgers die net aan een Vlaamse instelling afgestudeerd zijn.

7.2.7 Taalwetgeving

Om het aantrekken van buitenlandse studenten te stimuleren, pleit de raad voor een versoepeling van de huidige taalregeling van het hoger onderwijs (artikel 91 van het structuurdecreet). De raad brengt hierover een apart advies uit.

7.2.8 Bureaucratische eenvoud

Een van de grootste administratieve problemen waarmee niet-EU-studenten geconfronteerd worden, is en blijft het verkrijgen van een studentenvisum vanwege de Belgische diplomatieke vertegenwoordiging in hun thuisland. Deze procedure blijft in vele gevallen nog steeds extreem tijdrovend en veel studenten die voor een opleiding toegelaten zijn, slagen er niet in tijdig een visum te verkrijgen. Zowel in het Bergen- als in het Londencommuniqué hebben de Europese ministers bevoegd voor hoger onderwijs gewezen op deze problematiek en het engagement opgenomen aan oplossingen te werken. In 2004 heeft de Europese Unie bovendien een richtlijn aangenomen die de voorwaarden en de procedure voor het uitreiken van een visum aan onder andere studenten moet harmoniseren en vereenvoudigen¹³. België heeft deze richtlijn echter nog niet in Belgisch recht omgezet. De Raad Hoger Onderwijs vraagt de Vlaamse overheid dan ook om de federale overheid aan te manen deze richtlijn zo vlug mogelijk om te zetten.

De Raad Hoger Onderwijs wijst er bovendien op dat artikel 19 van de hiervoor vermelde richtlijn ondermeer stelt dat de instantie die in een lidstaat bevoegd is voor de toegang en het verblijf van studenten uit derde landen met instellingen voor hoger onderwijs overeenkomsten kan sluiten betreffende de invoering van een verkorte toelatingsprocedure in het kader waarvan visa worden afgegeven. De raad pleit ervoor dat de FOD Buitenlandse Zaken en de Dienst Vreemdelingenzaken, van zodra de richtlijn omgezet is, dergelijke overeenkomst afsluiten met de verschillende Vlaamse instellingen, eventueel in de vorm van een kaderovereenkomst met VLIR en VLHORA als vertegenwoordigers van de hoger onderwijssector in Vlaanderen. Ter voorbereiding van de afsluiting van deze overeenkomst(en) pleit de raad ervoor dat de Vlaamse overheid een evaluatie laat uitvoeren van de afspraken die vandaag de dag al gemaakt zijn inzake een soepeler toekenning van studentenvisa tussen de bevoegde federale instanties en de Vlaamse instellingen, maar die de problematiek nog steeds niet opgelost hebben.

In verband met de studentenvisa wijst de raad er bovendien op dat buitenlandse studenten vaak met hun gezin naar Vlaanderen komen. Het lijkt logisch dat een dergelijke visumaanvraag geïntegreerd wordt aangepakt, zodat de student, eenmaal in Vlaanderen, geen administratieve lijdensweg moet ondergaan om zich met zijn of haar gezin te herenigen.

Eenmaal in Vlaanderen krijgen buitenlandse studenten vaak te maken met een zware administratieve last. Verschillende formulieren moeten meestal bij verschillende instanties worden ingediend en afgehandeld. Een centraal loket voor buitenlandse studenten, zoals dit bij de Stad Antwerpen bestaat, is hiervoor een mogelijke oplossing.

¹³ Richtlijn 2004/114/EG van de Raad van 13 december 2004 betreffende de voorwaarden voor de toelating van onderdanen van derde landen met het oog op studie, scholierenuitwisseling, onbezoldigde opleiding of vrijwilligerswerk.

7.2.9 Adequate financiering

Studenten uit ontwikkelingslanden of armere Europese landen brengen vaak een ontoereikende beurs mee uit hun thuisland. Deze bedragen zijn immers niet afgestemd op de Vlaamse levensstandaard. Studentenvoorzieningen kunnen voor hen soms een oplossing bieden, maar het uitgangspunt zou een adequate studiefinanciering moeten zijn. Daarnaast pleit de raad er ook voor om de voorwaarden waaronder buitenlandse studenten als jobstudent kunnen werken tijdens hun studie, te versoepelen. Buitenlandse studenten moeten ook op dit vlak zoveel mogelijk als Vlaamse studenten behandeld worden. Ze moeten in staat zijn om, binnen redelijke grenzen, een deel van de middelen voor hun leef- en studiekost via studentenarbeid te verwerven.

De raad stelt voor om in het kader van de Europese Unie, de ontoereikendheid van bepaalde beurzen op te lossen met een equilibreringsfonds, een solidariteitsfonds of een mobiliteitsfonds. Het mechanisme van een equilibreringsfonds bestaat erin dat landen die meer studenten uitsuren dan ontvangen dit fonds financieren. Deze middelen worden dan verdeeld over de landen die meer studenten ontvangen dan uitsuren. Een mobiliteitsfonds moet de beurzen in het land dat uitstuurt aanpassen aan de studie- en leefkosten van het gastland. De raad opperde dit idee reeds in zijn advies over het Londencommuniqué van 12 juni 2007 en vraagt aan de overheid om dit in de Europese structuren te verdedigen.

7.2.10 Erkenningsproblematiek

België heeft de Lissabon Erkenningsconventie nog steeds niet geratificeerd. De raad vraagt dat de Vlaamse overheid de federale overheid hiertoe aanmaant. Niets belet echter dat de Vlaamse overheid en de Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs nu al in hun erkenningsprocedures, de principes van deze conventie reeds implementeren. De belangrijkste van deze principes zijn: enkel weigering van erkenning bij substantieel verschil, recht op automatische partiële erkenning bij weigering van volledige erkenning, omkering van de bewijslast, invoering van een beroepsprocedure, erkenning binnen een redelijke termijn. Om deze te implementeren moeten de overheid en de instellingen hun huidige procedures doorlichten en in samenspraak een nieuw voorstel van wetgeving en reglementering uitschrijven. In het kader van het Bologna-expertenproject is een werkgroep bezig met deze oefening. De raad pleit ervoor dat de conclusies van deze werkgroep dienst doen als uitgangspunt voor een hervorming van de bestaande regelgeving en praktijk op Vlaams en instellingsniveau.

De Vlaamse overheid moet ook het actieplan dat ze in het kader van het Bolognaproces heeft uitgewerkt voor de Londenconferentie van mei 2007 implementeren.

7.2.11 Studenten met een functiebeperking

Met betrekking tot inkomende mobiliteit stelt de Raad Hoger Onderwijs een dubbel fenomeen vast. Ofwel komen studenten met een functiebeperking uit een land waar een duidelijke regelgeving met navenante faciliteiten bestaat, wat als gevolg heeft dat de ontvangende instellingen niet altijd aan de noden van de studenten kunnen voldoen. Zo is het bijna onmogelijk om degelijk opgeleide tolken en notetakers te vinden. Ofwel komen studenten met een functiebeperking uit een land waar een faciliterende regelgeving ontbreekt, waardoor alle druk in de organisatie van de uitwisseling bij de ontvangende instelling komt te liggen. Het is belangrijk dat zowel instellingen als overheid zich hiervan bewust zijn en zoeken naar oplossingen.

8 Kwaliteitszorg

Zowel inkomende als uitgaande mobiliteit moeten deel uitmaken van een waar internationaliseringsbeleid op instellings- en overheidsniveau. De raad vraagt dat internationalisering een belangrijk aandachtspunt zou blijven in visitaties en accreditatie. Wanneer de overheid nieuwe beleidsmaatregelen inzake internationalisering neemt, moet zij nagaan of de kwaliteitszorgkaders nog voldoen.

De raad pleit ervoor om dat de overheid in 2010 een doorlichting zou organiseren, uitgevoerd door een internationale commissie. Om de 10 jaar kan dan een opvolging gebeuren.

9 Rapportering

De raad pleit ervoor dat de instellingen in hun jaarverslagen zouden rapporteren over hun internationaliseringsbeleid en de manier waarop het internationaliseringsbeleidsplan uitvoering krijgt. Dit moet ingeschreven worden in het besluiten op de jaarverslagen¹⁴.

Isabelle De Ridder
secretaris

Harry Martens
voorzitter

¹⁴ *Besluit van de Vlaamse regering houdende vastlegging van de voorschriften voor het opstellen van het jaarverslag van de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap. (B.S. 12/06/1998) en Besluit van de Vlaamse regering houdende vastlegging van de voorschriften voor het opstellen van het jaarverslag van de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap (B.S.13/05/1997).*